

Sygn. akt VI GC 111/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie VI Wydział Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Marta Zalewska

Protokolant: inspektor Agnieszka Chmiel

po rozpoznaniu w dniu 9 listopada 2016 r. w Rzeszowie

na rozprawie

sprawy z powództwa: (...) Spółka z o. o. w O.

przeciwko: Skarbowi Państwa - (...)zastępowane przez (...)

o ustalenie

I. oddała powództwo o ustalenie bezskuteczności oświadczenia pozwanego z dnia 27.01.2016r. o odstąpieniu od umowy o roboty budowlane z dnia 24.08.2015r. nr 271.1.1.2015 oraz o ustalenie, że w/w umowa między stronami trwa nadal ,

II. oddała powództwo o ustalenie, że oświadczenie pozwanego z dnia 27.01.2016r. stanowi odstąpienie od umowy na mocy art. 644 kc, a powodowi przysługuje umówione wynagrodzenie, pomniejszone o to, co zaoszczędził,

III. zasądza od powoda (...)Spółka z o. o. w O. na rzecz pozwanego Skarbu Państwa - (...) K. zastępowane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa kwotę 14.400 zł (czternaście tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów procesu.

Sygn. akt **VI GC 111/16**

Uzasadnienie wyroku z dnia 9 listopada 2016 r.

Powód (...) sp. z o.o. w O. wniósł przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa – (...) K. o ustalenie bezskuteczności oświadczenia pozwanego z dnia 27 stycznia 2016 r. o odstąpieniu od umowy o roboty budowlane z dnia 24 sierpnia 2015 r. oraz o ustalenie, że umowa o roboty budowlane z dnia 24 sierpnia 2015 r. między stronami trwa nadal. Ewentualnie wniósł o ustalenie, że oświadczenie pozwanego z dnia 27 stycznia 2016 r. stanowi odstąpienie od umowy na mocy art. 644 k.c., a powodowi przysługuje umówione wynagrodzenie pomniejszone o to, co zaoszczędził. Wniósł także o zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazał, że w dniu 24 sierpnia 2015 r. strony zawarły umowę o roboty budowlane, w której powód zobowiązał się do wybudowania drogi leśnej. W piśmie z dnia 27 stycznia 2016 r. pozwany złożył oświadczenie o odstąpieniu od umowy powołując się na § 12 ust. 2 pkt 6 umowy i art. 635 k.c. w zw. z § 16 ust. 5 oraz § 12 ust. 1 umowy. W ocenie powoda podstawa prawna jest niewłaściwa i zawiera błąd. Powód wskazał, że strony regulując kwestie odstąpienia w § 12 ust. 2 pkt 6 wyłączyły stosowanie w łączącym je stosunku obligacyjnym ustawowej postaci prawa odstąpienia od umowy przewidzianej w art. 635 k.c., zatem oświadczenie pozwanego należy uznać za bezskuteczne. Zgodnie z § 12 ust. 4 umowy odstąpienie od umowy powinno nastąpić w formie pisemnej z podaniem uzasadnienia,

w terminie 30 dnia od powzięcia wiadomości o okolicznościach uzasadniających odstąpienie. Z tego wynika, że aby oświadczenie doręczone powodowi 28 stycznia 2016 r. było skuteczne, pozwany winien powziąć wiadomość o opóźnieniu powoda najpóźniej do dnia 29 grudnia 2015 r., licząc 30 dni wstecz od dnia 28 stycznia 2016 r. Zgodnie zaś z wcześniejszymi pisemnymi i ustnymi oświadczeniami pozwanego, pozwany już co najmniej od dnia 17 listopada 2015 r. (protokół ustaleń) posiadał wiedzę o opóźnieniach w realizacji umowy wynoszących co najmniej 14 dni. Pozwany powziął wiadomość najpóźniej w dniu 23 grudnia 2015 r. Termin na złożenie skutecznego oświadczenia upłynął zatem ostatecznie w dniu 23 stycznia 2016 r. Nawet gdyby przyjąć, że § 12 ust. 2 pkt 6 nie wyłączył stosowania art. 635 k.c. pozwany podkreślił, że skorzystanie przez zamawiającego ze sformułowanego w tym przepisie prawa odstąpienia może nastąpić wyłącznie w przypadku, gdy zamawiający nie ponosi winy za zaistniałe opóźnienie.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie kosztów postępowania na rzecz pozwanego.

W uzasadnieniu w pierwszej kolejności podniósł, że powód nie ma interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., co już powinno świadczyć o konieczności oddalenia powództwa. Wskazał, że powód może chronić swoje interesy w odrębnym postępowaniu, toczącym się przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie o sygn. akt VI GNc 167/16. Postępowanie dowodowe w tej sprawie będzie się koncentrować wokół kwestii skuteczności oświadczenia o odstąpieniu, a w konsekwencji istnienia przesłanek nałożenia na powodową spółkę kary umownej. Zatem w obu postępowaniach zasadniczą część postępowania dowodowego zmierzałaby do ustalenia skuteczności odstąpienia od umowy przez pozwanego, co należy uznać za działanie niecelowe. W ocenie pozwanego w realiach niniejszej sprawy ziściły się nie tylko przesłanki określone w § 12 ust. 2 pkt 6 umowy, ale także art. 635 k.c. w zw. z § 16 ust. 5 i § 12 ust. 1 umowy. Pozwany wskazał, iż w dniu 15 stycznia 2016 r. doszedł do przekonania, że nie jest możliwe terminowe zrealizowanie prac objętych umową.

W piśmie z dnia 6 lipca 2016 r. powód odniósł się do odpowiedzi na pozew, wskazując, że posiada interes prawny w niniejszej sprawie. Stwierdził, że spółka nie jest w stanie ochronić swoich interesów w odrębnym postępowaniu, na które powołuje się pozwany, albowiem roszczenia dochodzone w sprawie o sygn. akt VI GC 111/16 nie obejmują ustalenia, że oświadczenie pozwanego z dnia 27 stycznia 2016 r. stanowi odstąpienie od umowy z mocy art. 644 k.c.

W dalszym toku postępowania strony podtrzymały dotychczas wyrażone stanowisko.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 24 sierpnia 2015 r. strony zawarły umowę o roboty budowlane nr 271.1.1.2015. W myśl jej postanowień powód zobowiązał się do wybudowania drogi leśnej P. – Kraśna.

(dowód: umowa o roboty budowlane z dnia 24 sierpnia 2015 r. – k. 14-21)

W piśmie z dnia 27 stycznia 2016 r. pozwany złożył oświadczenie o odstąpieniu od umowy, powołując się na § 12 ust. 2 pkt 6 umowy i art. 635 k.c. w zw. z § 16 ust. 5 oraz § 12 ust. 1 umowy.

(dowód: pismo z dnia 27 stycznia 2016 r. – k. 105)

W dniu 24 marca 2016 r. (data prezentaty Sądu) powód (...) sp. z o.o. w O. wniósł pozew, zarejestrowany pod sygn. VI GC 167/16 przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – (...) K. łącznie kwoty 218.196,71 zł. Powód dochodzi zasądzenia kwoty 181.830,59 zł tytułem zwrotu nienależnie nałożonej i pobranej przez pozwanego gwarancji bankowej z tytułu kary umownej, naliczonej na podstawie § 13.1 pkt 1 d umowy, tj. za odstąpienie przez pozwanego od umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy – powoda (tą przyczyną miało być opóźnienie w realizacji umowy po stronie wykonawcy, z czym powód się nie zgadza i dowodzi okoliczności wyłączających jego odpowiedzialność), a także zasądzenia od pozwanego kwoty 36.366,12 zł tytułem kary umownej za opóźnienie w przekazaniu powodowi placu budowy na podst. § 13.1 pkt 1 umowy. W dniu 5 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie wydał w sprawie sygn. akt VI GNc 131/16 nakaz zapłaty, uwzględniający powództwo w całości. Pozwany

złożył sprzeciw od wydanego nakazu zapłaty, zaś powód odpowiedź na sprzeciw. Z treści w/w pism procesowych wynika tożsamość twierdzeń, zarzutów stron i wniosków dowodowych stron, co w niniejszej sprawie.

(dowód: pozew – k 155-158, nakaz zapłaty z dnia 5 kwietnia 2016 r. – k. 159, sprzeciw od nakazu zapłaty – k. 161-174, odpowiedź na sprzeciw k. 277-284 akt VI Gc 167/16).

Sprawa VI Gc 167/16 jest w toku: sąd przesłuchał świadków i na następnej rozprawie ma podjąć decyzję w przedmiocie dowodu z opinii biegłych sądowych z zakresu robót drogowych i geologii (okoliczności niesporne przyznane na rozprawie przez pełnomocników stron art. 229 kpc)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych wyżej dowodów z dokumentów złożonych do akt sprawy przez obie strony. Zgromadzone dokumenty i ich odpisy nie były kwestionowane co do autentyczności i wiarygodności, a także Sąd nie znalazł podstaw do ich podważenia z urzędu.

Sąd postanowił oddalić pozostałe wnioski dowodowe w zakresie meritum sporu uznając, iż są zbędne do rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na brak interesu prawnego po stronie powoda w wytoczeniu tego powództwa (art. 189 kpc).

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Merytorycznymi przesłankami powództwa z art. 189 k.p.c. są istnienie interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia oraz istnienie lub nieistnienie konkretnego stosunku prawnego lub prawa. W sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego istnienie interesu prawnego oceniane jest w pierwszej kolejności, gdyż warunkuje on rozstrzygnięcie o zasadności twierdzeń pozwu oraz przesądza kwestię legitymacji procesowej po stronie czynnej procesu. Interes prawny wiąże się z niepewnością co do określonego stanu prawnego lub prawa, która to niepewność skutkuje koniecznością udzielenia powodowi ochrony prawnej. Potrzebę udzielenia powodowi ochrony prawnej może uzasadniać zagrożenie nie tylko obecnych stosunków prawnych i praw, których jest stroną, ale i tych przyszłych, o ile ich wystąpienie jest realne, a nie hipotetyczne. Jednocześnie prawomocny wyrok ustalający powinien zapobiec temu przyszłemu zagrożeniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2009 r., II CSK 33/09). Dla ustalenia, że powód posiada interes prawny istotne jest to, aby rozstrzygnięcie wydane w oparciu o art. 189 k.p.c. gwarantowało powodowi skuteczną ochronę jego interesów. Wyrok ustalający musi więc być zdalny do tego, aby definitywnie zakończyć spór stron co do prawa czy stosunku prawnego. Jeśli jednak powodowi przysługuje możliwość uzyskania ochrony swych praw w drodze innego postępowania sądowego, przykładowo w sprawie o świadczenie, wyłącza to jego interes prawny w dochodzeniu powództwa ustalającego. Decydujące pozostają przy tym okoliczności faktyczne, na których powód opiera swoje żądanie oraz jak uzasadnia swój interes prawny. Jeśli okoliczności te uzasadniają wystąpienie przez niego z żądaniem zmierzającym do zaspokojenia roszczenia, o którym powód twierdzi, że mu przysługuje, to nie posiada on interesu prawnego w świetle art. 189 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 201/97, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2011 r., II CSK 104/11). W takiej bowiem sytuacji nie zachodzi rzeczywista potrzeba ochrony interesów powoda, gdyż dalej idącą, a tym samym skuteczniejszą ochronę gwarantuje mu to inne postępowanie. Ponadto dopuszczalność powództwa o ustalenie przy równoczesnej możliwości powództwa o świadczenie prowadziłaby do zbędnego mnożenia procesów, skoro wyrok ustalający nie może stanowić tytułu egzekucyjnego, a powód, chcąc osiągnąć swój cel, i tak musi wystąpić z powództwem o świadczenie. Jeśli zaś powód interesu prawnego nie uzasadnia, sąd nie jest zobowiązany do poszukiwania tego interesu z urzędu z uwagi na kontradiktoryjność procesu cywilnego.

W świetle materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie Sąd uznał, że powód nie jest legitymowany czynnie do wystąpienia z powództwem o ustalenie z uwagi na brak interesu prawnego w dochodzeniu przez niego żądań zgłoszonych w pozwie. Analiza twierdzeń i zarzutów w sprawie VI Gc 167/16 wskazuje, iż przedmiotem rozpoznania w procesie o zapłatę kwoty 181.830,59 zł tytułem nienależnie, zdaniem powoda, pobranej kaucji z tytułu kary umownej za odstąpienie od umowy będzie kwestia tożsama dla powództwa ustalającego tj. skuteczność oświadczenia o odstąpieniu od umowy z dnia 27.01.2016r. przez przyzmat zapisów umowy (tzw. umowne odstąpienie) oraz na podst. art. 635 kc.

Tym samym powód bez wątplenia nie ma interesu prawnego w powództwie o ustalenie tej kwestii (vide: pkt 1 a żądania pozwu). Wskazać dalej należy, iż konsekwencją prawną ustalenia przez sąd w sprawie o zapłatę bezskuteczności w/ w oświadczenia o odstąpieniu będzie przyjęcie, iż umowa trawa nadal, co konsumuje dalszą część żądania pozwu zawartą w pkt 1 b. Dodać też należy, iż powód mimo zarzutu strony pozwanej nie naprowadził, nie wskazał żadnych okoliczności uzasadniających po stronie powoda istnienie interesu prawnego w żądaniu ustalenia trwania umowy (pkt 1 b żądania pozwu), przy czym interes ten nie polega na samym fakcie, iż z umowy wynikają różne prawa i obowiązki stron, a zatem ustalenie w wyroku jej trwania przesądzi o istnieniu tych prawa i obowiązków stron. Tak szeroko interpretowany interes prawny w rozumieniu art. 189 kpc powodowałby zbędność jego zapisu w tym artykule, gdyż z każdego stosunku prawnego wynikają jakieś prawa i obowiązki dla stron tego stosunku, które przecież nie muszą się „zmaterializować”, zatem przenosząc powyższe na grunt tej sprawy tak szeroka interpretacja interesu prawnego prowadziłaby do tego, że o tym interesie przesądzałby już sam fakt zawarcia przez strony umowy, bo z jej zapisów przecież wynikają różne prawa i obowiązki stron. Sąd w tym składzie nie podziela poglądu SN zaprezentowanego w wyrokach V CSK 640/14 oraz I CKN 1111/00, który interes prawny utożsamia de facto z samym faktem zawarcia umowy, z której wynikają różne prawa i obowiązki dla stron tej umowy. Sąd w orzeczeniach tych uniezależnia interes prawny od realnej potrzeby powoda ochrony jego prawa czy praw, która zachodzi, gdy prawo to już zostało naruszone lub zostanie realnie, a nie potencjalnie naruszone w przyszłości. Jest to pogląd raczej odosobniony w świetle całego orzecznictwa sądów powszechnych i SN. W sytuacji bowiem, gdy dojdzie już do naruszenia prawa (w tym wypadku pozwany pobrał tytułem kary umownej kwotę gwarancji bankowej), a powodowi służy roszczenie o dalej idące (w tym wypadku o zapłatę), które znacznie lepiej chroni naruszone już prawo powoda, interes prawny w rozumieniu art. 189 kpc nie zachodzi. Spór o ustalenie nie może mieć charakteru przesłankowego czy przyczynkarskiego dla dalej idącego roszczenia. Innymi słowy powództwo o ustalenie nie może służyć zdobyciu dowodu czy pozyskaniu wykładni prawa, a do tego właśnie zmierza powód w żądaniu ewentualnym, określonym w pkt 2 żądania pozwu. Brak interesu w tym żądaniu polega po pierwsze na tym, iż powód może wytoczyć powództwo o zapłatę wynagrodzenia i w takim procesie sąd oceni, czy oświadczenie od umowy z dnia 27.01.2016r. wywołało skutek z art. 644 kc, nadto brak na tym etapie interesu prawnego w takim ustaleniu, bowiem sąd w procesie VI Gc 167/16 przesądzi tę kwestię, gdy ustali, że pozwany skutecznie odstąpił od umowy, co pozbawi powoda prawa do wynagrodzenia choćby z uwagi na skutek ex tunc oświadczenia o odstąpieniu od umowy (por. III CK 277/05, I CKN 723/99, I CSK 351/10, IV CSK 453/09, III CSK 254/12, I CSK 727/12, K. I ACa 135/16, W-wa I ACa 1555/15, B. I ACa 788/15, G. V ACa 765/15 – wszystkie orzeczenia w przedmiocie pojęcia braku interesu prawnego). Zatem również powództwo ewentualne na tym etapie jest przedwczesne z uwagi na toczący się proces VI Gc 167/16 i w istocie zmierza wyłącznie do pozyskania przez powoda wykładni prawa, tj. czy w razie gdy do odstąpienia od umowy z daty 27.01.16r. nie znajdzie zastosowania przepis art. 635 kc, to czy zastosowanie znajduje wobec tego przepis art. 644 kc, przy czy dalsze żądanie tej części pozwu, tj. ustalenia na tej podstawie prawa do wynagrodzenia z pomniejszeniem o tzw. oszczędności jest zupełnie chybione, skoro wynika wprost z treści przepisu art. 644 kc. Nota bene w tym przedmiocie analogiczny stan faktyczny był przedmiotem analizy prawnej SA w P. (I ACa 75/13).

Na koniec wskazać należy, iż w zasadzie powód w żaden sposób nie uzasadnił interesu prawnego poza stwierdzeniem w odpowiedzi na zarzut pozwanego o braku wykazania tego interesu, iż proces VI Gc 111/16 nie obejmuje ustalenia, że oświadczenie pozwanego stanowi odstąpienie od umowy na mocy art. 644 kc. Wypada też zauważyć, iż sprzeczne z ekonomią postępowania byłoby prowadzenie dwóch procesów sądowych, opartych na tych samych twierdzeniach faktycznych stron i dowodach.

Biorąc pod uwagę powyższe wobec braku interesu prawnego po stronie powoda, wymaganego dla powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c., powództwo zostało oddalone bez dalszego badania merytorycznego przesłanek odstąpienia od umowy .

Orzeczenie o kosztach Sąd wydał w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Na koszty procesu po stronie pozwanego jako wygrywającego proces złożyły się koszty zastępstwa procesowego w kwocie 14.400 zł. Wysokość stawek zastępstwa procesowego Sąd ustalił w oparciu o § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015 poz. 1804). Dodać jedynie należy, iż legitymacja

służbowa radcy Prokuraturii Generalnej okazana na rozprawie sądowi zastępuje pełnomocnictwo procesowe, bowiem pełnomocnikiem nie jest radca prawny, lecz z mocy art. 8.1 pkt 1 Ustawy o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa – ta Prokuratoria.